

Lamija Silajdžić¹

(Na)učiti roditelje medijskoj pismenosti²

S obzirom na sveprisutnost digitalnih tehnologija danas i činjenicu da su inkorporirane u sve segmente društva, postalo je neophodno neprestano učiti kako plivati u okeanu informacija, tehnologija i medija koji nas okružuju. Porodica kao važan ili, prema nekim sociološkim teorijama, krucijalan stub društva, u tom kontekstu je izuzetno značajna jer je ona mjesto u kojem stičemo primarna znanja, usvajamo osnovne vještine i pripremamo se za susret sa okruženjem. Tako je i sa usvajanjem vještina upotrebe, valorizacije i kritike medijskih sadržaja. Porodica je već odavno "udomila" medije u domaćinstvo, od onda kada je na centralno mjesto u dnevnom boravku postavila televizor do sada kada veliki procenat domaćinstava ima stalni pristup internetu.³ Ukoliko medije u ovom slučaju posmatramo kao članove porodice, jasno je da trebamo poraditi na izgradnji kvalitetnog odnosa s njima. Kvalitetan odnos s medijima se, dakle, uči već u porodici, jer je u kontekstu medijskog opismenjavanja obrazovanje, a ne cenzura i kontrola, ključ za pametne izbore i kvalitetno filtriranje informacija (Prakoso et al. 2018).

Publikacija „Medijsko opismenjavanje u porodici i preporuke za implementaciju projekata unapređenja medijske pismenosti u okviru porodice u Bosni i Hercegovini“ upravo je prepoznala tu važnu ulogu porodice u medijskom opismenjavanju djece i izvrstan je priručnik za sve roditelje i druge koji brinu o djeci, a koji su ili nesigurni ili nesvjesni važnosti medijske pismenosti za djecu. Autorica je naglasila da je sve aktuelniji trend pridavanja značaja jačanju kapaciteta roditelja i djece kako bi se informacijsko-komunikacijske tehnologije koristile za razvoj djece a potencijalni rizici minimizirali, čemu svakako doprinosi

---

¹ Lamija Silajdžić MA, asistentica je na Odsjeku za komunikologiju/žurnalistiku Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Sarajevu; e-mail: lamija.silajdzic@fpn.unsa.ba

² Prikaz publikacije "Medijsko opismenjavanje u porodici i preporuke za implementaciju projekata unapređenja medijske pismenosti u okviru porodice u Bosni i Hercegovini", autorica Lea Čengić, Sarajevo: Mediacentar, 2019, 53 str.

³ Prema izvještaju Global Digital Report 2019, u Bosni i Hercegovini 86 % stanovnika ima pristup internetu. Izvještaj dostupan na: <https://wearesocial.com/global-digital-report-2019>, pristup: 1. 2. 2020.

i ova publikacija. Izuzetan značaj publikacije je i u tome što akcentira važnost i nužnost edukacije roditelja, s obzirom na to da je medijska pismenost predmet cjeloživotnog učenja i da se tehnologije i mediji neprestano razvijaju i mijenjaju.

Publikacija se sastoji iz četiri dijela: Uvod; Medijska pismenost djece i uloga porodice i drugih koji se brinu o djeci; Prikaz i procjena postojećih pristupa medijskoj pismenosti u porodici u Evropskoj uniji, regiji i Bosni i Hercegovini; Preporuke za implementaciju projekata medijskog opismenjanja u porodici u Bosni i Hercegovini.

U drugom dijelu (nakon uvoda) predočena su savremena razmatranja o utjecaju medija na djecu i naveden je popis rizika vezanih za korištenje digitalnih medija (prema istraživanju EU Kids Online). Ovaj popis je značajan jer roditeljima ili drugim osobama koje brinu o djeci daje uvid u to šta se može desiti ukoliko dijete ne opismenimo da kvalitetno koristi tehnologije i medije koji su mu dostupni. Ti rizici kategorizirani su u 4 grupe: rizici vezani za ponašanje (*bullying*, *sexting*, zloupotreba ličnih podataka), rizici vezani za neprimjerene sadržaje (pornografija, nasilje, rasistički, netačni ili zavaravajući sadržaji), rizici vezani za kontaktiranje (uhođenje, uznemiravanje, krađa identiteta), komercijalni rizici (prekomjerna izloženost reklamama i prikrivenom oglašavanju, kupovine u aplikacijama, *online* prevare). U odnosu na nabrojane potencijalne rizike, Čengić je istražila različite strategije roditeljskog posredovanja između djece i medija jer, kako navodi, „djeca se istovremeno odgajaju korištenjem medija, kao i za korištenje medija“ (Čengić 2019: 24). Pojasnila je da postoji razlika u strategijama koje se primjenjuju pri medijaciji između djece i tradicionalnih medija – poput televizije, i pri medijaciji između djece i novih medija – interneta. Strategije roditeljske medijacije u slučaju korištenja televizije su: aktivna ili evaluacijska (razgovor o medijima i sadržajima), restriktivna (ograničavanje pristupa medijima i sadržajima) i zajedničko korištenje medija (monitoring i evaluacija medija i sadržaja). (Livingstone et al. 2017, prema Čengić 2019). Mnogo kompleksnija je svakako medijacija u slučaju korištenja interneta, jer ne postoji jasan sistem regulacije sadržaja a neke od strategija koje se koriste (za djecu od 9 do 16 godina) su: „aktivna medijacija korištenja interneta (aktivno diskutovanje i/ili dijeljenje aktivnosti), aktivna medijacija sigurnosti na internetu, restriktivna medijacija, tehničke kontrole, monitoring – provjeravanje *online* aktivnosti djeteta nakon korištenja“ (Livingstone et al. 2011, prema Čengić 2019).

U poglavlju o postojećim pristupima medijskoj pismenosti u porodici u Evropskoj uniji, regiji Jugoistočne Evrope i Bosni i Hercegovini predstavljeni su najznačajniji projekti i aktivnosti, sačinjeni na osnovu analize sekundarnih izvora. Čengić je zaključila da je većina projekata medijskog opismenjavanja u EU usmjerena ka djeci i mladima od 0 do 18 godina, te da je oko polovine projekata za ciljnu grupu imalo i djecu i roditelje (autorica citira nalaze istraživanja „Mapiranje praksi i aktivnosti medijske pismenosti u EU-28“ koje je Evropska audiovizuelna opservatorija radila za Evropsku komisiju 2016. godine). Za razliku od evropskih zemalja, u Bosni i Hercegovini su rjeđi projekti medijskog opismenjavanja djece usmjereni direktno ka roditeljima, iako autorica dobro zaključuje da „ukoliko pođemo od pretpostavke da bi roditelji trebali biti uključeni i/ili upoznati sa svim školskim, vanškolskim i kućnim aktivnostima djece, može se izvesti zaključak da većina projekata koji su usmjereni na djecu i mlade direktno ili indirektno uključuje i roditelje, iako to nekada nije eksplicitno navedeno“ (Čengić 2019: 32). Generalna ocjena autorice je da su projekti medijskog opismenjavanja usmjereni ka porodicama za sada rijetkost u Bosni i Hercegovini. Ono što je uočeno kao zajednička karakteristika naše zemlje, regiona i EU jeste to da su najznačajniji nosioci projekata u oblasti medijske pismenosti predstavnici civilnog društva, potom predstavnici javnih institucija i akademske zajednice. U nastavku publikacije predstavljeno je 10 vrsta projekata medijskog opismenjavanja koji, kako navodi Čengić, mogu poslužiti kao inspiracija za razvoj aktivnosti u Bosni i Hercegovini.

Veoma značajan ili čak ključni dio ove publikacije predstavljaju preporuke za implementaciju projekata medijskog opismenjavanja u porodici u Bosni i Hercegovini. U tim preporukama autorica nas podsjeća na nekoliko važnih činjenica: da su porodice, roditelji i djeca heterogene grupe, da su porodice raznolike, da je uzrast djece značajan faktor, da su naročito ranjiva djeca sa poteškoćama u razvoju, da je neophodno pronaći balans između protekcionističkog pristupa i osposobljavanja roditelja i djece, da je potrebno uzeti u obzir sve podatke o specifičnostima vezanim za djecu, roditelje i medije u Bosni i Hercegovini. Ono što na kraju u preporukama akcentira jeste da su interdisciplinarni pristup i međusektorska saradnja od iznimne važnosti i da je medijsku pismenost nužno integrisati u odgovarajuće strateške dokumente i politike.

Ova publikacija izuzetno je korisna ne samo za porodicu već i za širu društvenu zajednicu, odnosno predstavnike vladinog i nevladinog sektora, civilnog društva, akademske zajednice, medija, ili najkraće rečeno: za svakog pojedinca bez obzira na sve demografske i druge karakteristike.

Izvori:

- Čengić, L. 2019. *Medijsko opismenjavanje u porodici i preporuke za implementaciju projekata unapređenja medijske pismenosti u okviru porodice u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: Mediacentar.
- Kemp, S. 2019. *Digital in 2019*. We Are Social Inc., dostupno na: <https://wearesocial.com/global-digital-report-2019>. [1. 2. 2020.]
- Prakoso G. S., Yuliarti M., Anggreni S. L. 2017. The importance of social media literacy for students in globalization age. *Conference Proceedings of the 3rd International Conference on Social and Political Science "The Impact of Information Technology on Social and Political Dynamics"*. Central Java, Indonesia, 2–3 November 2016, KnE Social Sciences, 191–197.